ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ ΤΕΛΟΣ
Ταχ. Γραφείο ΚΕΜΠΑΘ
Αριθμός Άδειας 2717

PRESS POST X+7 PRESS POST

ΕΛΤΑ Hellenic Post

ΚΩΔΙΚΟΣ : 015378

Σύλλογος των Απανταχού Μαραθοκαμπιτών
Γ΄ Σεπτεμβρίου 18, Αθήνα 104 32

Φτεριάς

Τριμηνιαίο περιοδικό των Απανταχού Μαραθοκαμπιτών

Λέρος, επίσκεψη μελών του Συλλόγου στο μνημείο για τον Αριστείδη Αγγελινάρα.

Αθήνα, Ιούλιος - Σεπτέμβριος 2018, τεύχος 77

Νέα του Συλλόγου

Συνδρομές Φτεριά

Βαγγέλης Μένεγας	20
Αθηνά Ψωμά	40
Ευαγγελία Λυμπέρη	30
Μαίρη Πατσούλη	25
Παρέα στον Όρμο	15
Μανώλης Κάρλας	50
Δημήτριος Κατσίκας	50
Κατίνα Σεβαστάκη	50
Δάφνη Φραντζέσκου	50
Κυριακή Ρουμπή	30
Δημήτριος Ισιδώρου	100
Νικόλαος Προεστός	50
Ευαγγελία Ψαραύτη	200

Συνδρομές Στέγης Αγάπης

Τριανταφυλλιώ Προεστού	50
Εις μνήμη Νικ. Τεμπέλη	
Ανώνυμος	50
Ανώνυμος	106
Peter Lugten	205,25
Schalamon Frieprich-Gabi	100
Ανώνυμη	5

Σας ευχαριστούμε πολύ όλους τους συνδρομητές και του *Φτεριά* και της Στέγης Αγάπης, γιατί μόνο έτσι μπορούμε να συνεχίσουμε το έργο μας. Ένα ιδιαίτερο ευχαριστώ στους δύο ξένους που αναγνωρίζουν το έργο της Στέγης και προσφέρουν για την ενίσχυση αυτής. Αξιέπαινη η προσπάθεια του κ. Peter Lugten ο οποίος μάζεψε πέτρες από την ακρογιαλιά και αφού τις ζωγράφισε, τις διέθεσε στο συγκρότημα όπου διαμένει για τις καλοκαιρινές του διακοπές και το ποσό που συγκέντρωσε 205,25 ευρώ το διέθεσε στην Στέγη Αγάπης για την τροφή 19 μοναχικών και αναξιοπαθών ανθρώπων. Απλές πράξεις γεμάτες αγάπη, προσφορά και πίστη σε αυτό το μεγάλο κοινωνικό μας έργο!!!

Θανόντες

Αικατερίνη Μακρή	09/07/2018
Πυθαγόρας Νόου	29/07/2018
Σοφία Παπαγεωργίου	06/08/2018
Καλλιόπη Χαρτοφύλλη	13/09/2018

Αριστείδης Αγγελινάρας

Ο Αριστείδης Αγγελινάρας γεννήθηκε στο Μαραθόκαμπο το 1896. Ήταν απόγονος του Αντώνη Γεωργιάδη, αδελφού του καπετάν Σταμάτη. Τελείωσε το τοπικό Γυμνάσιο και μετά υπηρέτησε στο στρατό της Εθνικής Άμυνας το 1916 ως οπλίτης, ενώ στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο ως αξιωματικός. Στη μικρασιατική εκστρατεία διακρίθηκε για την ανδρεία του και τραυματίστηκε σοβαρά δυο φορές ώστε έμεινε ανάπηρος. Γι' αυτό το λόγο πήρε προαγωγή στο βαθμό του ταγματάρχη σε πολεμική διαθεσιμότητα, ενώ του απονεμήθηκαν παράσημα, του Σταυρού του Γεωργίου Α΄, του πολεμικού σταυρού, του Μεταλλίου Στρατιωτικής Αξίας και του Διασυμμαχικού Μεταλλίου της Νίκης.

Την περίοδο της κατοχής συμμετείχε στην εθνική αντίσταση της Σάμου και βοηθούσε τον Ιερό Λόχο στις επιχειρήσεις του στο νησί. Συνελήφθη για τη δράση του από τους Γερμανούς και κλείστηκε στις φυλακές στο Βαθύ. Βασανίστηκε σκληρά για να ομολογήσει τη δράση του και επειδή αρνήθηκε, καταδικάστηκε σε θάνατο. Μεταφέρθηκε στη Λέρο και στη θέση Κόκκινα Χώματα στο Λακκί εκτελέστηκε στις 30 Σεπτεμβρίου 1944 από τους Ναζιστές. Στον τόπο του μαρτυρίου τοποθετήθηκε το 2013 αναμνηστική πλάκα με την εξής επιγραφή: «Ποτέ πια πόλεμος. Εδώ σ' αυτό το χώρο το 1944 τα γερμανικά στρατεύματα κατοχής εκτέλεσαν τον Έλληνα ταγματάρχη Αριστείδη Αγγελινάρα από την Σάμο και τους δύο Γερμανούς συνεργάτες του. Εδώ γίνονταν και οι εκτελέσεις Γερμανών και Ιταλών την περίοδο της γερμανικής κατοχής 1943-1945».

Φτεριάς
Τριμηνιαία Έκδοση του Συλλόγου
των Απανταχού Μαραθοκαμπιτών
Αθήνα, Ιούλιος - Σεπτέμβριος 2018, τεύχος 77
Ιδιοκτήτης:
Σύλλογος των Απανταχού Μαραθοκαμπιτών,
Γ΄ Σεπτεμβρίου 18, Αθήνα 10432,
email: info@fterias.gr ιστοσελίδα: www.fterias.gr
Συντακτική επιτροπή:
Αγγέλα Χατζίνη, Χρυσούλα Κώνστα,
Γραμματική Κάρλα, Μανόλης Βουρλιώτης
Τυπογραφείο:
ΑΦΟΙ ΖΟΥΜΠΟΥΛΗ Ο.Ε. - Γερανίου 7 - Τηλ. 210.52.38.107

Καλοκαιρινές Εκδηλώσεις

Οι καλοκαιρινές εκδηλώσεις του Συλλόγου μας ολοκληρώθηκαν με εξαιρετική επιτυχία.

Στις 5 Αυγούστου η Μητρόπολη Σάμου με πρωτοβουλία του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτη μας κ. κ. Ευσεβίου σε συνεργασία με τον Σύλλογο των Απανταχού

Μαραθοκαμπιτών και τον Σύλλογο Μικρασιατών Σάμου τίμησαν τον Μαραθοκαμπίτη Μητροπολίτη Βεροίας Μακαριστό Αλέξανδρο Δηλανά.

Ευχαριστούμε θερμά τον Μητροπολίτη μας κ. κ. Ευσέβιο για την πρωτοβουλία αυτή, αλλά και για την τιμή που έκανε στο Μαραθόκαμπο να τιμήσει τον Μακαριστό Δεσπότη στον τόπο που τον γέννησε με τιμητικές εορτές, λατρευτικές και πολιτιστικές.

Στις 9 Αυγούστου ημέρα Πέμπτη πραγματοποιήθηκε στη Λέρο ημερήσια εκδρομή του Συλλόγου μας. Η καλοκαιρινή μας εκδρομή που έχει γίνει πια θεσμός και που όλος ο κόσμος την περιμένει. Όμως σε αυτή την εκδρομή υπήρξε μια ιδιαίτερη στιγμή που μας συγκίνησε όλους όταν φτάσαμε στο Λακκί. Εκεί βρεθήκαμε στο σημείο εκτέλεσης από τους Γερμανούς του συγχωριανού μας ήρωα Αριστείδη Αγγελινάρα που βασανίστηκε άγρια για να ομολογήσει την εθνική του δράση.

Συγκινητική και η στιγμή το πέρασμα από το Μνημείο μπροστά στη θάλασσα αφιερωμένο στους ναύτες του πλοίου Βασίλισσα Όλγα που βυθίστηκε από τους Γερμανούς και πνίγηκαν δεκάδες παλληκάρια. Μεταξύ αυτών πάλι ένα δικό μας παλληκάρι, ο Ορμίτης Κυριάκος Τσαλαπατάνης.

Ήταν μια σύντομη εκδρομή με λίγες ώρες παραμονής στην Λέρο γεμάτη όμως από τις ομορφιές του νησιού και την συγκινησιακή φόρτιση των γεγονότων που προέκυψαν.

Τέλος οι εκδηλώσεις έκλεισαν την Κυριακή 12 Αυγούστου με το τρισάγιο στο μνημείο του Αφανούς Ναύτη στον Όρμο. Μια ξεχωριστή εκδήλωση τιμής και μνήμης σε αυτούς που έμειναν για πάντα εκεί στην αγκαλιά της θάλασσας. Φέτος τα παιδάκια του κατηχητικού σχολείου του Αγίου Αντωνίου που πήραν μέρος στην εκδήλωση με την καθοδήγηση της πρεσβυτέρας Μαρίας Παξινού μας ενθουσίασαν, μας συγκίνησαν και μας χάρισαν μια ανάταση ψυχής έτσι όπως αρμόζει σε αυτή την εκδήλωση. Ευχαριστούμε πολύ όλο τον κόσμο που παραβρέθηκε εκεί καθώς και τους δύο ιερείς, τον π. Χρήστο Παξινό και τον π. Δημήτριο Πλακιώτη που μας τίμησαν και που οι υπέροχες φωνές τους και οι μελωδικοί τους ύμνοι ρίγησαν στις καρδιές μας και μας μετέφεραν πιο κοντά στους χαμένους ανθρώπους μας.

Ο λογαριασμός αυτός είναι για την ενίσχυση της «Στέγης Αγάπης»:

τράπεζα Eurobank
0026.0462.40.0200302533

IBAN: GR4202604620000400200302533

Σύλλογος των Απανταχού
Μαραθοκαμπιτών Σάμου

Ο λογαριασμός αυτός είναι για τις συνδρομές του Συλλόγου και του Φτεριά:

τράπεζα Alpha Bank
226002002000307

IBAN: GR19 0140 2260 2260 0200 2000 307
BIC: CRBAGRAA

Σύλλογος των Απανταχού Μαραθοκαμπιτών Σάμου

Έλσα Χίου

Η δασκάλισσα του Γιαλού

Κάθε Σεπτέμβρη αναπολούμε το μικρό μας σχολειό με την απότομη σκάλα του σφηνωμένη στο σκαμμένο βραχόλοφο. Την αιωνόβια χαρουπιά στην αυλή και τα κερκιδωτά κηπάκια που φύτευαν κουκιά και βολβούς κυκλάμινων τα σχολιαρόπαιδα.

Δασκάλα μας η κυρία Καλλιόπη Παπαγεωργίου, γέννημα θρέμμα του Γιαλού, μ' ένα κατάμαυρο κότσο και άγρυπνο αυστηρό βλέμμα.

Γεννήθηκε το 1924 από πατέρα πρωτομάστορα παραδοσιακών σκαφών και από μια καλοσυνάτη μάνα της προσφοράς. Οι γονείς της, Αργύρης και Μαριώ Παπαγεωργίου, με ρίζες μακρινές από τη Σμύρνη και τα Βουρλά, κατάγονταν από οικογένειες καραβομαστόρων και θαλασσινών.

Όταν αποφοίτησε απ' την Αρσάκειο Ακαδημία, επέστρεψε στο θαλασσοχώρι της τον Όρμο. Στη ταραγμένη εποχή της κατοχής και του επερχόμενου εμφύλιου, εικοσάχρονη κοπέλα τότε, οργανώνει με τον πενιχρό οβολό γονέων και χωριανών ένα ιδιότυπο σχολείο για να καλυφθούν τα κενά των παιδιών του Γιαλού απ' τη διακοπή των μαθημάτων τους λόγω του πολέμου. Συνεχίζει να τα διδάσκει μέχρι να διοριστεί. Δίδαξε επίσης στο δημοτικό Μαραθοκάμπου και σε σχολεία της Καλύμνου, της Κω και της Ρόδου. Τέλος, διορίστηκε στο μονοθέσιο του Όρμου στο ίδιο σχολείο που φοίτησε στα παιδικά της χρόνια. Δάσκαλός της τότε ήταν ο Αλέκος Χατζίνης, σύμφωνα με την πληροφορία του αδελφού της Δημήτρη Παπαγεωργίου.

Υπήρξε θαυμαστή και αξιέπαινη η ανοιχτόμυαλη στάση της οικογένειάς της να στείλουν για σπουδές ένα κορίτσι μόνο του στην Αθήνα με υψηλά δίδακτρα για την εποχή, που τα επωμίστηκαν ο πατέρας και τ' αδέλφια της, δουλεύοντας σκληρά σε δύσκολες συνθήκες. Η παγιωμένη νοοτροπία των προηγούμενων δεκαετιών που θεωρούσε ηθικό και καινοτόμο ολίσθημα να σπουδάζουν τα κορίτσια, κρατούσε ακόμα στην ελληνική πραγματικότητα, γι' αυτό και οι σπουδάστριες της Αρσακείου αντιμετωπίζονταν με ειρωνική διάθεση απ' τις οπισθοδρομικές επαρχιακές κοινωνίες, αλλά κι απ' τον αθηναϊκό σατιρικό τύπο, καθώς «η Αρσακιάς» υπήρξε αντικείμενο αμείλικτης σάτιρας, σαν πρόσωπο που δεν ήξερε τη θέση του ή σαν ημιμαθής γεροντοκόρη γράφουσα και σπουδάζουσα τον «αυταρχικόν φεμινισμόν».

Εκτός απ' τη φιλοπρόοδο πεποίθηση της οικογένειας, βοήθησε και η τύχη των καθαρών της χαρτιών, εφόσον είχε ήδη θεσπιστεί απ' τον Μεταξά το 1938 το ανελέητο πιστοποιητικό των κοινωνικών φρονημάτων. Η μεγαλύτερη κοινωνική αδικία στη μόρφωση της ελληνικής νεολαίας του εικοστού αιώνα. Έτσι παρακάμπτοντας τις όποιες δυσκολίες, η οικογένεια της Διδασκαλίσσης Καλλιόπης Παπαγεωργίου, αξιώθηκε να καμαρώσει την αριστούχο θυγατέρα της, σε επίσημο δείπνο αποφοίτησης με τις συμφοιτήτριές της και με συνδαιτυμόνα τον Βασιλέα Παύλο στην Αρσάκειο Ακαδημία.

«Αυτή έχει μυαλό πολύ». Έλεγε αργότερα ο πατέρας της. «Μωρέ αυτή έφαγε παρέα με το Βασιλιά»!

Στο μονοτάξιο του Όρμου δίδαξε πάνω από είκοσι χρόνια, αφήνοντας πίσω της, γλυκόπικρες μνήμες κι ένα ψηφιδωτό προσαρμοσμένων δράσεων στην επικρατούσα κοινωνικοπολιτική κατάσταση της εποχής της. Το εκπαιδευτικό μοντέλο των δεκαετιών 50 και 60 ήταν απόλυτα αυταρχικό, βασισμένο πάνω σε θρησκευτικούς και κοινωνικούς κανονισμούς που χαρακτήριζαν τα ελληνοχριστιανικά ιδεώδη. Οι τιμωρίες, οι ξυλοδαρμοί, οι εξευτελισμοί, οι προσβολές, οι απαγορεύσεις, η παρακολούθηση εκτός σχολείου, οι αποβολές, οι εξαναγκασμοί και ο ιδιότυπος σχολικός ρατσισμός ήταν αποδεκτά και ανεκτά απ' την επίσημη εκπαιδευτική εξουσία. Ο καλός δάσκαλος όφειλε να υπηρετήσει αυτό το εκπαιδευτικό μόρφωμα, όπου τα παιδιά έπρεπε να τα αγαπάς χωρίς να το γνωρίζουν. Χωρίς να το δείχνεις. Αυτό που έπρεπε να δείχνεις ήταν η βέργα σου, η εξουσία σου, η σοβαρότητά σου και το κύρος της έδρας σου. Κι όλα αυτά για το καλό τους. Έπρεπε να περάσουν άλλες δυο δεκαετίες για να αποδεχτούν οι ιθύνοντες, ότι «η τιμωρία σκληραίνει κι αποβλακώνει, οξύνει το αίσθημα της αποξένωσης και ισχυροποιεί τη δύναμη της οργής και της αντίστασης».

«Καλησπέρα δασκάλισσα. Θυμάσαι πόσο ξύλο μου έδωσες; Με ρήμαζες στο ξύλο».

Χαμογελαστά της τα φώναξε κοντά στ' αφτί της ο Θανάσης ο Βουρλιώτης, όταν υπέργηρη πια, έπιανε κουβέντα στην αυλή της με τους παλιούς μαθητές της. Χαμογέλαγε κι εκείνη, λέγοντας από μέσα της. «Εσύ

θυμάσαι τι διαόλου κάλτσα ήσουνα;».

Διαόλου κάλτσες, ήταν όλη εκείνη η μαρίδα των σχολιαρόπαιδων, που σήκωναν τις γειτονιές στο πόδι, που έσπαζαν τζάμια με σφεντόνες και τόπια από κουρελόπανα, που έχεζαν κρυφά στις γλάστρες της αυλής του σχολειού από εκδίκηση για το οδυνηρό στρίψιμο των αφτιών τους, που λυσάγανε κάτω απ' το δωμάτιο του κάθε καλού μαθητή και δεν τον άφηναν να διαβάσει, ώσπου να επέμβει η μάνα του κραδαίνοντας τη σκούπα για να φύγουν.

«Δρόμο, δρόμο αλητάμπουρες. Ησυχία. Ούστ»!

Τα αγυιόπαιδα ήταν οι αδιάβαστοι, που σαλτοπηδούσαν από βάρκα σε βάρκα, που πέταγαν αστραπιαία χώμα στη πινακωτή της νοικοκυράς με το φουσκωτό ζυμάρι φορτωμένο στον ώμο της για το φούρνο. Ήταν αυτά τα διαβολόπαιδα απ' τις λασπερές γειτονιές των ψαράδων. Ήταν τα ίδια νυσταγμένα αγόρια που τα τραβολογούσαν οι πατεράδες τους στα δίχτυάρικα τρεχαντήρια ολονυχτίς και το πρωί το γερτό κοιμισμένο κεφάλι του καθενός πάνω στο θρανίο και τα γυμνά λιανοπόδαρα, από κάτω δέχονταν βιτσιές για να ξυπνήσουν. Να μάθουν γράμματα. Να ξεφύγουν απ' την κακομοίρικη πατρική ζωή. Αχ! Δασκάλισσα, πού να βρεις το δίκιο σου κι εσύ και οι θαλασσοδαρμένοι γαβριάδες σου.

Να σώζεται άραγε κάποιο τετράδιο γραμμένο στο φως της λάμπας με τις κόκκινες γραμμές κάτω απ' τα λάθη; Από εκεί μάθαμε να σέρνουμε κόκκινες νοητές γραμμές κάτω απ' τα λάθη της ζωής μας. Κι εμείς κι εσύ, αλησμόνητη δασκάλισσα, στοιχειωμένη σ' εκείνη τη σκάλα των παθών που οδηγούσε στο σχολειό μας. Όλοι μας πληγωθήκαμε και πονέσαμε πολύ. Και νομίζω πως σ' εκείνη τη σχολική αίθουσα που ο πολυμήχανος Οδυσσέας καπετάνευε το καράβι του ήμασταν κι εμείς επιβάτες. Μαζί σου. Ακούγοντας σειρήνες και τραγούδια ανεκπλήρωτων ερώτων. Ακούγοντας τα γέλια και τα βάσανα του κόσμου. Και τότε νιώθαμε πως κάπου βαθιά σ' αγαπήσαμε αληθινά, Δασκάλισσα του Γιαλού, κι ας μας ξεπάτωνες τ' αφτιά, κι ας φάνταζες κακιά και άπονη. Κανένας δεν είναι τόσο καλός όσο φαίνεται και τόσο κακός όσο δείχνει. Τώρα τα παιδιά δεν τα δέρνουν. Τα παλιά ξύλινα θρανία που τα χαράζαμε και σ' εξοργίζαμε, οι σπόγγοι με την άσπρη σκόνη της κιμωλίας, οι μαυροπίνακες, τα μπλε τετράδια, οι πλάκες, τα κοντύλια, οι τσάντες με τις βούκλες, ο χάρακάς σου, το κουδούνι σου, τα ενδεικτικά μας, η κουτάλα και τα κατσαρολάκια των συσσιτίων, τα κονσερβοκούτια με το τυρί της ΟΥΝΡΑ, η ξυλόσομπα και η υδρόγειος, τα παλιά αναγνωστικά μας, όλα τούτα μπήκαν πια στο μουσείο. Σ' ένα ωραίο αθηναϊκό μουσείο της παλιάς μαθητικής ζωής. Στη γωνιά των τιμωριών, υπάρχουν και τα πετραδάκια της δακρυσμένης γονυκλισίας μας. Και η ζωγραφική με το αγόρι στην ορθοστασία του πελαργού. Και η τρομερή βίτσα. Κι ακόμα σελίδες τετραδίων με χιλιάδες χειρόγραφες ολόιδιες προτάσεις. Δεν θα ξαναπώ ψέματα. Δεν θα ξαναχτυπήσω τον συμμαθητή μου. Δεν θα ξαναπώ βρομόλογα. Δεν θα απουσιάζω απ' τον εκκλησιασμό.

Αν είχαμε ένα τέτοιο μουσείο στον Όρμο, θα προσθέταμε κι εκείνη τη φανελένια σου ρόμπα που κρέμαγες στην κρεμάστρα της αποθήκης και την έβαζες για να μη λερώνεις απ' τις κιμωλίες τα κομψά σου ταγέρ. Θα βάζαμε ακόμη γραμμένες τις μαρτυρίες αυτών που μας μίλησαν για σένα, ένα χρόνο μετά το θάνατό σου. «Ήτανε δραστήρια, εργατική. Είχε επισκευάσει το σχολειό πολλές φορές με δικές της ενέργειες. Ήτανε συντρέχτρα, βοήθαγε όποιον είχε την ανάγκη της. Και προπαντός ήταν πολύ υπεύθυνη με τα παιδιά. Όταν πήγανε μια εκδρομή με καΐκι στο Μπάλο κι ο καιρός φρεσκάρισε, αρνήθηκε να επιστρέψει στον Όρμο δια θαλάσσης. Τσακώθηκε με τον καπετάνιο. «Εγώ δε βάζω τα παιδιά στο καΐκι σου με τέτοια φρεσκαδούρα». Τα πήρε και ήρθανε πίσω περπατώντας. Το καΐκι δεινοπάθησε να μπει στο λιμάνι. Οι γονείς περίμεναν στην ακρογιαλιά. Ανησυχία, φωνές, κακό. Κι ύστερα από λίγη ώρα να και η δασκάλισσα με τα παιδιά. Σέρνανε τα πόδια τους απ' την κούραση, αλλά οι γονείς το εκτίμησαν. Δεν τα έβαλε σε κίνδυνο.

΄Ηταν πολύ υπεύθυνη.

Στις παλιές φωτογραφίες με τη δασκάλισσα και τα παιδιά της φαίνεται καθαρά ο κύκλος της σχολικής της ζωής. Σχολικές γιορτές, εκφωνήσεις λόγων, γυμναστικές επιδείξεις, παραδοσιακοί χοροί, μαθητικά σκετς, ποιήματα, εκδρομές. Κι όλα σε μια μικρή πλατεία κάτω απ' τις μουριές και το πλάτανο της βρύσης. Και πάντα στο φόντο τα σκαρωμένα καΐκια των πρωτομαστόρων. Η δασκάλισσα αγαπούσε τη ζωή. Τις φιλίες, τις συναναστροφές, τις εκδρομές στα προσκυνήματα του Κέρκη. Από εκείνη μάθαμε στο μικρό μας προαύλιο τους χορούς και τα παραδοσιακά τραγούδια

των νησιών και της ευρύτερης Ελλάδας. Χαιρόταν να μετρά με τα δάκτυλα τους μαθητές και τις μαθήτριες που έγιναν επιστήμονες, ξεκινώντας απ' το δικό της αλφάβητο. Και δεν είναι λίγοι. Αξιώθηκε επίσης να δει και στους γόνους της ευρύτερης οικογένειάς της καταξιωμένους επιστήμονες. Αγαπούσε πολύ τη μόρφωση

Απ' τις άλλες στο νεκροταφείο στάθηκα στο αρχοντικό σου μνήμα, δασκάλισσα, και σε κοίταξα κατάματα στη φωτογραφία σου. Θυμήθηκα το χείμαρρο των στιλπνών σου μαλλιών μια μέρα που με φώναξες απ' το δρόμο στο σπίτι σου και μ' έστειλες στη γιαγιά μου για να σου φέρω λίγο ακάθαρτο πετρέλαιο απ' τη μηχανή του ταρσανά. Σου το έφερα, μέσα σ' ένα μικρό κονσερβοκούτι από σάλτσα Κύκνος. Σε είδα που το άπλωνες στα μακριά μαλλιά σου κι έμαθα το μυστικό της ωραίας κόμης σου. Μεγαλώνοντας έμαθα κι άλλα μυστικά, που περιλαμβάνανε και τη βαθιά σου πίστη στο ιδεώδες, Πατρίς, Θρησκεία, Οικογένεια. Στις μέρες μας, η φράση ηχεί απαξιωτικά, αλλά έχει και μια άλλη ευρύτερη ανάγνωση, πέρα απ' τα στεγανά του εγκλωβισμού σε συντηρητικά ιδεολογήματα.

Κάποτε αυτοί οι θεσμοί είχαν αναλάβει να μας παρέχουν την ανάγνωση του κόσμου. Κι ήταν ένας κόσμος με μια πατρίδα αγροτοποιμενική και θαλασσινή, με τους ηρωισμούς και τις αυτοθυσίες των ανθρώπων της για ελευθερία. Γεμάτη αρχαίους μύθους και κατορθώματα. ΄Ηταν και μια θρησκεία σεμνή, με βυζαντινή δόξα και ασκητική συνάμα λιτότητα, που οδηγούσε σε θυσιαστική αγάπη, σταύρωση και Ανάσταση. Κι όλα τούτα μέσα σε ένα περιτύλιγμα αξιών, πολιτισμικών δρώμενων και κοινωνικής συνοχής. ΄Ηταν και μια οικογένεια με δεσμούς πανάρχαιων τελετουργιών, με αφηγήσεις, με προφορικές μνήμες στο παραγώνι, με γέλιο και δάκρυ γνήσιο και καρδιακό. Τώρα μπορεί και να σε δικαιώνουν κάπως, δασκάλισσά μας, κάποιοι σύγχρονοι φιλόσοφοι που τονίζουν ότι είναι όλο και πιο αισθητή, η απειλή μιας συλλογικής λήθης, μιας ρήξης, στην αλυσίδα της εθνικής και ευρωπαϊκής μνήμης, όπου ο σπασμένος κρίκος της θρησκευτικής πληροφόρησης και γνώσης, θα καθιστά τελείως ακατανόητα και αδιάφορα, τα έργα του θρησκευτικού πολιτισμού. Η Σταύρωση π. χ. του Τιντορέτο θα είναι ένα ακατανόητο άγνωστο θέμα. Το αριστουργηματικό μυθιστόρημα του Λουί Αραγκόν. Η μεγάλη Εβδομάς εντελώς απρόσιτο γνωστικά και ο Ευαγγελισμός απλά ένα όνομα στάσης του ελληνικού μετρό. Η απομυθοποίηση και απομάγευση του κόσμου πάει κόντρα με την ιστορία των ανθρώπων, η οποία δεν μπορεί να κατανοηθεί, αν δεν βουτήξουμε στα οράματά τους, στα παιδικά τους αναγνώσματα, στα παραμύθια και τα τραγούδια που τους νανούρισαν.

Εδώ, σε αποχαιρετώ δασκάλα του μικρού Γιαλού μας. Με μέγιστο τελευταίο μάθημα, την έρευνα της ιστορικής μας ρίζας που οδηγεί στην αυτογνωσία, στην αξιοπρέπεια, στη συλλογικότητα. Απαραίτητα εφόδια, για κάθε δημιουργική ανθρώπινη ζωή. Σε είχα ακούσει να το λες.

«Το δέντρο μεγαλώνει από τις ρίζες του».

Σεπτέμβριος, 2018

Ιωάννα Π. Παραφέστα

Δωματοσκέπαστη αγροικία στους Μύλους Μαραθοκάμπου Σάμου

Βρίσκεται στην ΝΔ. Σάμο κοντά στην διασταύρωση της επαρχιακής οδού Μαραθοκάμπου και Καστανιάς, σε ορεινό περιβάλλον, στα 250 μ. περίπου από τη θάλασσα. Κοντά της είναι η περιοχή Ανεμόμυλοι

(σήμερα οι ανεμογεννήτριες), όπου σώζεται ημισυντηρημένος ένας παλιός ανεμόμυλος. Σε πολύ μικρή απόσταση είναι το μετόχι των Αγίων Πάντων. Ημιονικοί δρόμοι συνέδεαν το σημείο με το Μαραθόκαμπο και μέσω Σακκουλέικων, Μεγάλου Ρέματος και Σιναΐτικου Μετοχίου του Αγίου Γεωργίου με το Καρλόβασι.

Εν έτει 2016 που δημοσιοποιούμε αυτή την εργασία, δεν υπάρχει τίποτα πια που να θυμίζει την ήδη κατά το 1999 ερειπωμένη αγροικία που τότε μελετήσαμε. Κατεδαφίστηκε εδώ και αρκετά χρόνια. Εμείς θεωρούμε αναγκαίο να διατηρήσουμε έστω και έτσι την ανάμνησή της, για το λόγο ότι ήταν από τα λίγα εναπομείναντα δείγματα κτισμάτων με δώμα στην Σάμο που ανάγονταν τουλάχιστον προ του 1850. Οι αντικαταστάσεις των χωμάτινων δωμάτων από ξύλινες στέγες με κεραμίδια που κορυφώθηκαν κατά το δεύτερο κυρίως μισό τού 19ου αιώνα, αλλάξανε καθοριστικά την εικόνα των οικισμών. Η νέα οικοδομική τεχνική των στεγών, σχετιζόταν με τις συνεχιζόμενες αφίξεις αποίκων από Πελοπόννησο, Ρούμελη, Ήπειρο κ.λ.π που μετέφεραν τη δική τους συνήθεια στέγασης των σπιτιών. Αυτή, σταδιακά υιοθετήθηκε, κατά τρόπο ώστε σήμερα τα οικιστικά σύνολα της Σάμου να είναι αμιγώς κεραμοσκέπαστα.

Χτίστηκε σε πλαγιά, σε πρανές έδαφος του οποίου την κλίση ακολούθησε κατά την κατασκευή του και αναπτύχθηκε σε τρία βασικά επίπεδα. Στο χαμηλότερο επίπεδο χτίστηκε το διώροφο κτίσμα με την ισόγεια αποθήκη και το σπίτι στον όροφο καθώς και τον συναπτόμενο σ' αυτό βοηθητικό χώρο. Στο αμέσως επάνω επίπεδο βρίσκεται η αυλή με το φούρνο και το παράσπιτο για την εξυπηρέτηση των λειτουργιών του σπιτιού. Τέλος στο τρίτο επίπεδο χτίστηκε ο στάβλος.

Είναι σοφά προσανατολισμένο, προβάλλοντας προς τον βορρά την στενή του όψη καθιστώντας έτσι αυτήν Β. ανατολική. Η κύρια δε πλατυμέτωπη όψη του ανοίγει προς τα νότιοανατολικά, εξασφαλίζοντας όρους υγιεινής διαβίωσης για τους ανθρώπους του σπιτιού και κατάλληλες συνθήκες για τούς καρπούς που στεγνώνανε στα δώματα. Οι προσβάσεις στο αγροτικό συγκρότημα γίνονται από την Β. Α. και κυρίως την Ν. Α. πλευρά.

Είναι από πολλά χρόνια εγκαταλελειμμένο, σε ερειπιώδη κατάσταση. Χρειάστηκε ιδιαίτερη προσοχή και παρατήρηση, έτσι ώστε να εντοπισθούν διάφορα κατασκευαστικά σημάδια στους τοίχους και άλλες λεπτομέρειες τα οποία σε συνάρτηση με κάποιες γνωστές ιδιαιτερότητες του παλιού σαμιώτικου σπιτιού και της μεταγενέστερης εξέλιξής του να μας επιτρέψουν να αναπαραστήσουμε αυτό το αγροτικό συγκρότημα όπως ήταν στο παρελθόν.

Η όλη εγκατάσταση εγγράφεται σε μια ευρύτερη περιοχή διαστάσεων 17,00 Χ 13,00 μ. περίπου και καταλαμβάνει περί τα 150 τ. μ. (κτίσματα και αυλές).

Των κτισμάτων κατά προσέγγιση, η μεγάλη Β. Δ. πλευρά (15,85 μ.) είναι τετραπλάσια από την Β. Α. στενή πλευρά (4,16 μ.), διπλάσια της Ν. Δ. (8,75 μ.) και τριπλάσια της Β. Α. επίσης πλευράς (4,91 μ.).

Στο σύνολο τα κτίσματα έχουν εμβαδόν περί τα 150 τ. μ. και καλύπτουν επί του εδάφους 104 τ. μ. περίπου. Το δώμα του σπιτιού είναι περί τα 15 τ. μ. και η αυλή του σπιτιού είναι 20 τ. μ. περίπου. Η αυλή του στάβλου είναι περίπου 26 τ. μ.

Υπάρχει ο κύριος όγκος, ένα διώροφο πέτρινο κτίσμα Β. Α. της όλης εγκατάστασης, καθαρού ορθογώνιου σχήματος, διαστάσεων 11,05Χ4,16 μ. Το ισόγειο (βαρκαρέτζο) (Α1) και καθαρών διαστάσεων 9,85Χ2,96 εξυπηρετεί τις αγροτικές εργασίες και την αποθήκευση των καρπών, εργαλείων κ.ά. Στην βόρεια πλευρά

και σε όλο το μήκος της βρήκαμε τμήματα του πέτρινου, επιχρισμένου στηθαίου που όριζε τον χώρο του πατητηριού (2,50Χ2,96),τον ληνό.

Εξωτερικά, στην Β. Α. όψη και κοντά στον ληνό, θα υπήρχε πολίμι για την αποθήκευση του κρασιού. Εκεί, σ' αυτό το είδος πηγαδιού, έρρεε το κρασί με πήλινο

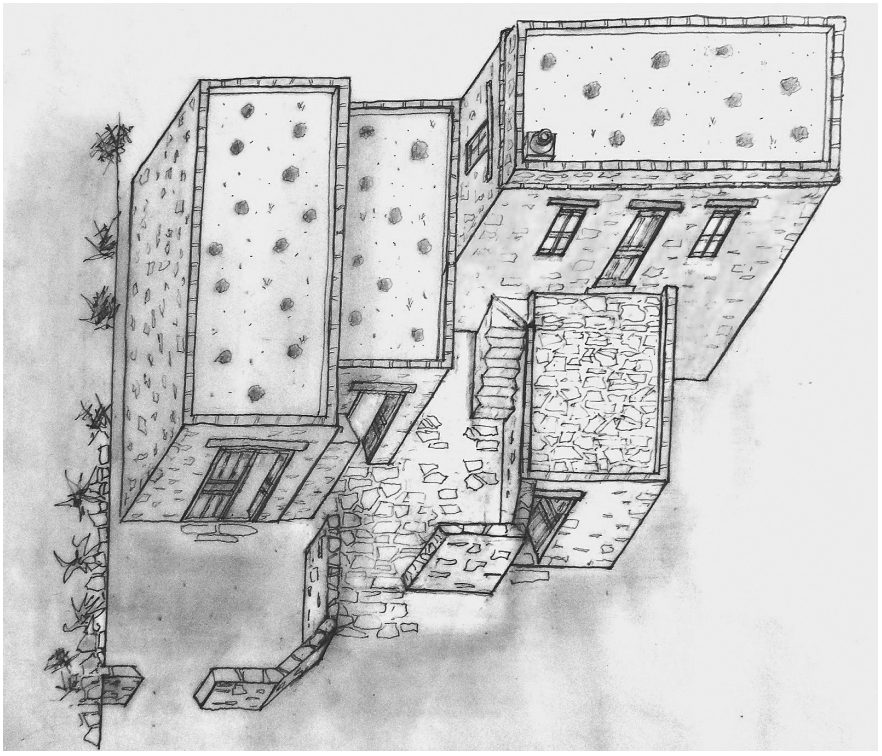

σωλήνα και με την κατάλληλη κλίση του εδάφους, κατευθείαν από το ληνό. Δεν μπορέσαμε να τον εντοπίσουμε κάτω από τους σωρούς πέτρας, αλλά υποδεικνύουμε τρεις πιθανές θέσεις.

Στον Β. Α. αυτό τοίχο του ληνού υπήρχε παλιά εξώπορτα που εμείς την βρήκαμε σφραγισμένη με αργολιθοδομή. Θα ήταν οπωσδήποτε χρήσιμη για την απευθείας εναπόθεση των σταφυλιών απ' έξω, μέσα στο πατητήρι. Επισημαίνουμε επίσης ότι εκεί στην Β. ανατολική πλευρά του κυρίου όγκου του αγροτικού συγκροτήματος υπήρχε και το αλώνι για τα σιτηρά.

Απέναντι από το πατητήρι κι από την εξωτερική πόρτα, στον δυτικό τοίχο υπήρχε εσωτερικό παράθυρο επικοινωνίας με όμορο πρόσκτισμα (Α4) που περιγράφουμε παρακάτω. Επίσης στα ανατολικά του βαρκαρέτζου υπήρχε δεύτερη εσωτερική πόρτα πού συνέδεε αυτό με τον βοηθητικό χώρο (Α3) που περιγράφουμε αμέσως μετά.

Ο βοηθητικός χώρος (Α3), εσωτερικών διαστάσεων (4,41Χ3,20Χ2,45 μ.), χτίστηκε με λιθοδομές διαφορετικής τεχνικής (εκτός των τμημάτων που υποβαστάζανε το ηλιακό-χαγιάτι του σπιτιού, που έγιναν κατά τον ίδιο χρόνο με την κύρια οικοδομή, με τα ίδια υλικά και τεχνική κτισίματος). Προσκολλήθηκε στο ορθογώνιο του βαρκαρέτζου και στους προϋπάρχοντες τοίχους-φορείς και λειτουργικά συνδέθηκε με αυτό, με την πόρτα που επίσης προϋπήρχε ως εξώπορτα, κάτω από το χαγιάτι. Η προσθήκη αυτή δημιούργησε στον όροφο, μπροστά στο ηλιακό, ένα ευρύτερο δώμα στην κύρια, πλατυμέτωπη όψη του ορόφου, για καθημερινές λειτουργίες της οικογένειας, αλλά και για το άπλωμα των καρπών (προς αποξήρανση) και διατροφικών παρασκευασμάτων (σύκα, σταφίδα. τραχανάς κ. ά.). Κάτω από το δώμα, ο χώρος (Α3) επικοινωνεί αποκλειστικά με το κατώι του σπιτιού. Τέτοια κτίσματα, εφόσον υπήρχε βεβαίως ο απαραίτητος χώρος, ήταν βολικά χειμώνα-καλοκαίρι για την προσωρινή εναπόθεση των αναγκαίων (καρπών συγκομιδής, εργαλείων κ. ά.) ακόμα και για το σύντομο δέσιμο του υποζυγίου σε ώρα εργασίας μαρτυρούν και τα μεγάλα ανοίγματα πρόσβασης.

Σε επαφή προς Ν. δυτικά με την στενή πλευρά του σπιτιού υπάρχει ισόγειο κτίσμα (Α4), εσωτερικών διαστάσεων 4,89Χ2,90 μ., οι λιθοδομές του οποίου δυτικά δεν κουμπώνουν με τους τοίχους του σπιτιού. Η πρόσβαση σ' αυτό γίνεται από την αυλή του σπιτιού. Πρόκειται για παράσπιτο μαγειρέματος, ζυμώματος του ψωμιού, λάτρας, αποθήκευσης των απαραίτητων για την καθημερινή χρήση διατροφικών ειδών σε κιούπια (αλεύρι, λάδι, ελιές κ.λ.π). Συμπεραίνεται αυτό, από το γεγονός ότι είναι μέρος της περίκλειστης, προστατευμένης αυλής που συνδέεται χωροταξικά αποκλειστικά με το σπίτι και ανεξάρτητα από τα βοηθητικά κτίσματα.

Επιβεβαιώνεται επίσης από το γεγονός ότι ο φούρνος (Α5) βρίσκεται ακριβώς δίπλα στο παράσπιτο, από το ότι προβλέφθηκε ή διατηρήθηκε το εσωτερικό παράθυρο (ανισοϋψές άνοιγμα που επικοινωνεί με το βαρκαρέτζο) για να μεταφέρονται εύκολα τα αναγκαία από κει και τέλος, από την αμεσότητα πρόσβασης στο σπίτι και στο δώμα του από την αυλή με πέτρινη σκάλα.

Ν. Δ και σε επαφή με τον προηγούμενο βοηθητικό χώρο υπάρχει το τελευταίο κτίσμα (Α6),εσωτερικών διαστάσεων 7,62Χ3,05 μ., ισόγειο κι αυτό, της στάβλισης των ζώων, με την δική του αυλή να εφάπτεται (σε μια πλευρά) με την αυλή του σπιτιού, όπου υπήρχε μάλλον ιδιαίτερη πόρτα. Στον στάβλο μπαίνανε τα ζώα από φαρδιά πόρτα πλάτους 1,65μ. Ένα παράθυρο πλάτους 0,75 μ. υπάρχει στα δυτικά. Στην Ν. Δ. πλευρά του στάβλου, καθ' όλο το μήκος της διαμορφώθηκε ή αφέθηκε σούδα (στενωπός ανάμεσα στον στάβλο και την αναβαθμίδα του εδάφους, την πεζούλα, για προστασία του τοίχου από τα νερά που υπό άλλες συνθήκες θα στραγγίζανε από την γη κατευθείαν πάνω του.

Η αυλή του σπιτιού είναι ανεξάρτητη από τους βοηθητικούς χώρους των αγροτικών εργασιών και τον

στάβλο και βρίσκεται στο κέντρο του αγροτικού συγκροτήματος. Ήταν περίκλειστη με υψηλούς τοίχους για την προστασία από τον αέρα στην προκειμένη περίπτωση, αλλά και για λόγους ασφαλείας και ιδιωτικότητας. Είχε ξωπόρτι πλάτους 1,70 μ. περίπου, για να χωράει να περάσει προφανώς το υποζύγιο σε κάποιες περιπτώσεις (κουβάλημα νερού π.χ.).

Νότια είναι ο φούρνος (Α5) ψησίματος. Είναι τυπικός, παραδοσιακός, σαμιώτικος φούρνος, κυβικού γεωμετρικού σώματος, λιθόχτιστος από μικρότερες λαξευμένες, ασβεστολιθικές πέτρες. Είχε ημικυκλικό τοξωτό άνοιγμα (πορτάκι) για το φούρνισμα και ήταν ημισφαιρικός στο εσωτερικό του και λασποχτισμένος με κοκκινόχωμα και σπασμένα κομμάτια κεραμικών. Στην δεξιά του πλευρά σώζονται ακόμα, δύο πολίτζες (μικρές κόγχες-ραφάκια) για τα αναγκαία βοηθήματα. Φαίνεται πως υπήρχε και μεγαλύτερη κόγχη χαμηλότερα.

Τέλος μέσα στην αυλή (στην Ν. Α. γωνία που σχηματίζεται από το σπίτι και το πρόσκτισμα (Α3) και απέναντι από τον φούρνο υπήρχε η πέτρινη σκάλα ανόδου στον όροφο (ανώι).

Αποχωρητήριο (απόπατος) δεν εντοπίσθηκε. Μέσα σε πυκνοδομημένους οικισμούς που διαμορφώθηκαν και με τις σταδιακές αλλαγές του κυβόσχημου σπιτιού που επιζητούσε παντοιοτρόπως να προσαρμοστεί στις νέες πιο απαιτητικές ανάγκες της ζωής, ο απόπατος λόγω έλλειψης χώρου, βρήκε την θέση του, κυρίως κάτω ή δίπλα στη σκάλα που ανέβαινε στο χαγιάτι.

Οι λιθοδομές

Το κυρίως οικοδόμημα, διώροφο και λιθοπλόκτιστο, είναι χτισμένο στο βαρκαρέτζο από πιο ανθεκτική ημίξεστη λιθοδομή πάχους 60 εκ. για να στηρίξει ικανοποιητικά τον όροφο. Χτίστηκε ενιαίο με το όροφο και χρησιμοποιήθηκαν λίθοι διαφόρων μεγεθών. Πολλοί είναι επιμήκεις, ορθογωνισμένοι και σε κάποια τμήματα αποκτά ιδιαίτερη έμφαση η οριζόντια, γραμμική τοποθέτησή τους. Ανάμεσα στους αρμούς παρεμβάλλεται ατσαλοχάλικο σε τρεις-τέσσερις απανωτές στρώσεις ή και λίγα οπτά κεραμίδια. Είναι εξολοκλήρου σοβαντισμένο, εσωτερικά και εξωτερικά.

Εφαρμόστηκε η μέθοδος του σκλιβώματος που αφήνει ανεπίχριστες τις μεγαλύτερες πέτρες, συνδυασμένη και με σαρδέλλωμα, τεχνική που χαράζει τον σοβά σε πυκνές οριζόντιες γραμμώσεις.

Στο τμήμα τού ληνού (πατητηριού) φαίνεται ιδιαίτερα ενισχυμένη και επιμελημένη. Το επίχρισμα εκεί είναι ισχυρό, λόγω της ιδιαίτερης χρήσης του χώρου (κουρασάνι). Ο όροφος εσωτερικά είναι σοβαντισμένος με χοντρή στρώση λάσπης, εκτός του τμήματος κάτω από τον σοφά που έμεινε ανεπίχριστο. Δεν μπορούμε να πούμε αν προστέθηκε ελάχιστος ασβέστης.

Δεν εφαρμόστηκαν ξυλοδεσιές (χατηλιές) στις λιθοδομές, παρά μόνον στα πανωκάσια και κατωκάσια των παραθύρων τοποθετήθηκαν δοκάρια (μαντώματα) από καστανόξυλο και κυπαρισσόξυλο καθώς και ελίτικα σε πόρτες. Στο πάνω μέρος των ξύλινων μαντωμάτων των ανοιγμάτων, οι τοίχοι ανορθώνονται με δυο-τρεις σειρές λίθων και στην συνέχεια κοσμούνται με γείσο (κοσμήτη), από μία σειρά σχιστόπλακες, τα ακρόδομα, που αγκαλιάζει ολόγυρα τον όροφο. Οι τοίχοι ορθώνονται κι άλλο και δημιουργούν στηθαίο 30-40 εκ. επιχρισμένο που συγκρατούσε τα χώματα του δώματος. Αυτό θα απέληγε πιθανότατα (λόγω της αφθονίας του υλικού) σε μια σειρά ακόμα σχιστόπλακες που κάλυπταν όλο το πάχος του στηθαίου του δώματος. Στη Σάμο, παρά την αφθονία των φυσικών πηγών νερού, δεν μπορούμε να αποκλείσουμε ότι γινόταν – σε κάποιες περιπτώσεις – συλλογή νερού στα δώματα. Σήμερα, η συγκέντρωση του βρόχινου νερού σε αγροτικά, κεραμοσκεπή πια καλύβια της Σάμου, γίνεται ενίοτε, με βαρέλια που τοποθετούν οι αγρότες κάτω από τα προεξέχοντα κεραμίδια της στέγης. Μια λύση ανάγκης, προσαρμοσμένη ίσως σε παλιότερη εμπειρία.

Οι λιθοδομές όλων των υπολοίπων κτισμάτων είναι ανεπίχριστες, πηλόκτιστες, φάρδους 50 εκ. περίπου. Φέρουν όλες λαξευτούς ακρογωνιαίους λίθους και ακμές καλοτελειωμένες σε σχέση με το ευτελές των κτισμάτων. Απολήγανε σε στηθαίο όπως και στο διώροφο που περιγράψαμε, χωρίς όμως ακρόδομα να περιτρέχει τούς τοίχους. Αυτό προορίστηκε σαν μοναδικό στολίδι, αποκλειστικά για το σπίτι, για να ξεγελάσει την μονολιθικότητα του όγκου του, να στεφανώσει την συγκλονιστική λιτότητά του, εκεί ψηλά στο δώμα που θα αντικρίζει τον ουρανό και θα παλεύει με τα στοιχειά της φύσης, εκεί ο κοσμήτης να εξευμενίζει το κακό με την ταπεινή ομορφιά του.

Η τοιχοποιία της Β. Α. πλευράς της επέκτασης του βαρκαρέτζου στον χώρο (Α3), είναι πρόσθετη. Δεν συνδέεται εκ κατασκευής με τον Ν. Α. τοίχο του βαρκαρέτζου που επεκτείνονταν συμπαγής κατά 1,48 μ.,

(ίσα-ίσα για να στηρίξει το πλατύσκαλο της εισόδου στον όροφο). Προφανώς ήταν μεταγενέστερη κατασκευή που σχετιζόταν με την προσθήκη του προσκτίσματος (Α3). Εκεί παρατηρείται κι ένας δεύτερος τοίχος διαφορετικής τεχνοτροπίας που προστέθηκε σε επαφή με τον Β. Α. τοίχο της αυλής για την στήριξη της σκάλας ανόδου στον όροφο. Το συνολικό πάχος των τοίχων αυτών στο σημείο της στήριξης είναι 1,30 μ.

Καταλήγουμε μάλλον ότι επρόκειτο για αγροικία που κατοικούνταν για μεγάλες χρονικές περιόδους, ίσως και μόνιμα σε κάποια φάση. Αυτό προκύπτει από την οργάνωση του όλου συγκροτήματος, από την επιμελημένη κατασκευή και το μέγεθος του διώροφου κτίσματος, από την ύπαρξη του παράσπιτου, από την επέκταση τού ηλιακού και από τον στάβλο με τα ζώα. Τα μεγέθη του βαρκαρέτζου και των βοηθητικών προσκτισμάτων δεν δικαιολογούν προσωρινή αποθήκευση της όποιας κατά εποχές συγκομιδής, μέχρι την μεταφορά τους στο χωριό. Δεν θα απαιτούνταν τόσος χώρος. Η ύπαρξη αλωνιού και ληνού, υποδηλώνει την παραγωγή σιτηρών καθώς και κρασιού και σταφίδας (εμπορεύσιμα είδη) για τα οποία απαιτείται μεν περιορισμένη χειμερινή ενασχόληση, ικανός δε χώρος για την αποξήρανση της σταφίδας π. χ., καθώς και την δυνατότητα μεταφοράς τους με υποζύγια στο χωριό και αποθήκευσής τους. Η ύπαρξη στάβλου επίσης απαιτεί μόνιμη ανθρώπινη παρουσία, εκτός κι αν τα ζώα μεταφέρονταν τον χειμώνα στο χωριό, σε άλλο διαθέσιμο χώρο. Σ' αυτή την περίπτωση και λαμβάνοντας υπόψη τις ήπιες κλιματικές συνθήκες της Σάμου και την ίδια σχεδόν υψομετρική θέση της αγροικίας με αυτή του Μαραθοκάμπου (250 μ. περίπου), μια μετακίνηση των ζώων δεν θα χρειαζόταν να γίνει για ξεχειμώνιασμα.

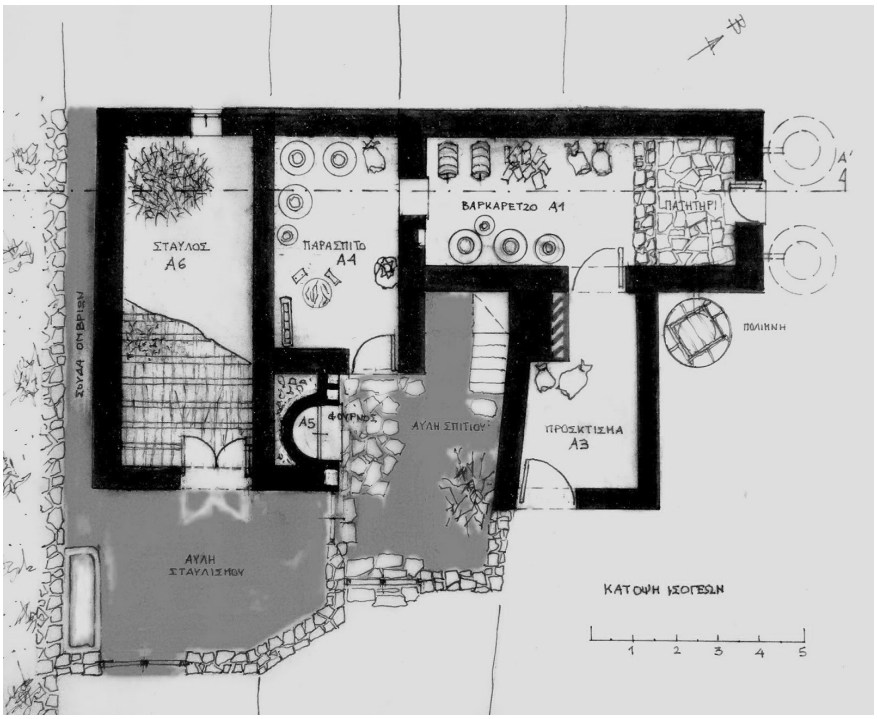

Η αγροικία και συγκεκριμένα η κύρια μονάδα του διώροφου κτίσματος είχε δύο κατασκευαστικές φάσεις. Πρώτη φάση. Στην αρχική του μορφή είχε πλατύσκαλο (μικρό ηλιακό). Από κάτω σε εσοχή ήταν η πόρτα τού βαρκαρέτζου. Δεύτερη φάση. Μεταγενέστερα, επεκτάθηκε το ηλιακό δημιουργώντας και έναν επιπλέον βοηθητικό χώρο τον (Α3).

Επιγραμματικά τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν το σύνολο του αγροτόσπιτου:

Κτίσμα διώροφο, ορθογώνιο με δώμα, πλατυμέτωπο. Ισόγειο, μονόχωρο βαρκαρέτζο, με ληνό. Δεν επικοινωνεί με τον όροφο. Σπίτι στον όροφο, μονόχωρο με παραστιά και αμπάρι, διαιρεμένο κατά 2/3 και 1/3 αντίστοιχα. Η είσοδος διαιρεί τον όροφο στο κέντρο. Ανοίγματα επαρκή. Δώμα ορόφου με ακατέργαστους κορμούς δέντρων-πεταύρες (μεταγενέστερη χρήση)-αστοιβιές-λάσπη-ψαλμόχωμα και ακρόδομα στους τοίχους. Δώματα προσκτισμάτων με ακατέργαστους κορμούς δέντρων-φίδες-αστοιβιές-λάσπη-ψαλμόχωμα.

Αυλή περίκλειστη από υψηλούς τοίχους, με φούρνο και δίπλα παράσπιτο σε σχήμα γάμμα. Επικοινωνεί η αυλή με τον όροφο με πέτρινη σκάλα. Λασπολιθόκτιστο, λασποσοβαντισμένο. Μαντωσιές ξύλινες για πανωκάσια και κατωκάσια, σε παράθυρα και πόρτες.

Ως προς τα κτίσματα, την εργονομία, τα υλικά και τον τρόπο κατασκευής τους, παρατηρούμε χαρακτηριστικά που μας παραπέμπουν στον βασικό τύπο των σπιτιών που διαμόρφωσε την ντόπια λαϊκή παράδοση και τα οικιστικά σύνολα, όπως αυτά συγκροτήθηκαν από το 1550 ως τα μέσα κυρίως του 17ου αιώνα. Θεωρούμε δε ότι στην περίπτωση της αγροικίας έχουμε και μια καλύτερη εφαρμογή αυτού του τύπου σπιτιού, λόγω της διαθεσιμότητας επαρκούς χώρου, ώστε να αναπτυχθεί το συγκρότημα κατά τρόπο που να καλύπτονται με αρκετή άνεση, όλες οι απλές αλλά ζωτικές ανάγκες των ενοίκων της.

Τέλος, επισημαίνουμε ότι από τα τέλη ήδη τού 18ου αιώνα τα αμιγή σύνολα των δωματοσκέπαστων οικισμών αρχίζουν να διασπώνται μερικώς από παρεμβολές σπιτιών με στέγες των νέων οικιστών, καθώς και από παλιά δωματοσκέπαστα σπίτια επικαλυμμένα πια με κεραμοσκεπές που σταδιακά πυκνώνουν, κυρίως στα μέσα του 19ου αιώνα. Έχουμε δηλαδή ένα νέο κατασκευαστικό τρόπο στέγασης που υιοθετείται και διαδίδεται γρήγορα (ευνοείται δε αυτός, από την άφθονη ξυλεία που παρέχουν τα δάση τού νησιού και από την εντοπία παραγωγή κεράμων). Μπροστά σ' αυτή την εξέλιξη, δύσκολα θα φανταζόμασταν να χτίζονται καινούργια σπίτια με χωμάτινα δώματα στις αρχές τουλάχιστον του 19ου αιώνα.

Επιμέλεια: Αντώνιος Αρναούτης

Με αφορμή την επικαιρότητα. Η αξιολόγηση του κειμένου ανήκει αποκλειστικά σε εσάς.

Στα 200 π.Χ.
Αλέξανδρος Φιλίππου και οι Έλληνες
πλην Λακεδαιμονίων...
(Στίχοι 12 – 30)

Έτσι, πλην Λακεδαιμονίων στον Γρανικό•
και στην Ισσό μετά• και στην τελειωτική
την μάχη, όπου εσαρώθη ο φοβερός στρατός
που στ΄ Άρβηλα συγκέντρωσαν οι Πέρσαι –
που απ΄ τ΄ Άρβηλα ξεκίνησε για νίκην, κ΄ εσαρώθη•

κι απ΄ την θαυμάσια πανελλήνιαν εκστρατεία,
την νικηφόρα, την περίλαμπρη,
την περιλάλητη, την δοξασμένη
ως άλλη δεν δοξάστηκε καμμιά,
την απαράμιλλη – βγήκαμ΄ εμείς:
ελληνικός καινούριος κόσμος μέγας!

Εμείς! Οι Αλεξανδρείς, οι Αντιοχείς,
Οι Σελευκείς, κ΄ οι πολυάριθμοι
επίλοιποι Έλληνες Αιγύπτου και Συρίας,
κ΄ οι εν Μηδία, κ΄ οι εν Περσίδι, κι όσοι άλλοι!
Με τες εκτεταμένες επικράτειες,
με την ποικίλη δράση των στοχαστικών
προσαρμογών!
Και την Κοινήν Ελληνική λαλιά
ως μέσα στη Βακτριανή την πήγαμεν,
ως τους Ινδούς!

Το κατεξοχήν υμνητικό του Ελληνισμού ποίημα του Καβάφη και του ρόλου του Μεγαλέξανδρου και της κατάκτησής του, που παρήγαγε το πολιτισμικό οικουμενικό κράμα του Ελληνισμού, σ΄ όλη του την κλίμακα και τη δόξα.

Ο Αλέξανδρος έστειλε τις ασπίδες απ΄ την πρώτη νίκη του στον Γρανικό, το 334 π.Χ., για ν΄ αναρτηθούν στις μετόπες του Παρθενώνα, στην Αθήνα, όχι στην Πέλλα του, ο Αθηναίος στο πνεύμα, όχι άξεστος στενοΜακεδόνας, υπογραμμίζοντας μ΄ αυτό πως για την όλη πανελλήνιαν υπόθεση πολεμάει...

«Πολιτική»; Ασφαλώς κ΄ ευφυέστατη πολιτική. Μα και προσωπική του μαζί βαθύτατατη εκτίμηση σ΄ ό,τι το ανώτερο πνευματικό εσήμαινε η Αθήνα της χρυσής ακμής, που ύψωσε αιώνιο τον Παρθενώνα...

Όσον αφορά στην «Κοινήν Ελληνική λαλιά»;. Ακριβολογώντας ο Καβάφης, αναφέρεται στην Κοινή Αλεξανδρινή, τη γλώσσα, δηλαδή, που διαμορφώθηκε βαθμιαία μετά τον Μεγαλέξανδρο στις επικρά-

τειες Διαδόχων κ΄ Επιγόνων, ως εποίκοινο όργανο συνεννόησης των παντοδαπών Ελλήνων της διασποράς, αλλά και των διάφορων λαών της Ανατολής μεταξύ τους. Σύντομα κατέστη η lingua franca Ασίας και Αφρικής, και το αψευδέστερο χαρακτηριστικό ελληνοπρέπειας κ΄ ελληνικής ταυτότητας, για όσους βάρβαρους επεδίωκαν να «ελληνίζουν», ου μην αλλά και παγκόσμια λογοτεχνική γλώσσα για περισσότερους από πέντε αιώνες, ως τα υστερορωμαϊκά χρόνια. Απ΄ αυτήν, μάλιστα, απέρρευσε τόσο η Βυζαντινή, όσο κ΄ η δική μας Νεοελληνική.

Ως μέσα στην Βακτριανή ... Ινδούς: Μνημονεύονται τα δυο ακρότατα προπύργια του Ελληνισμού προς Ανατολάς, όπου και μόνο βάσει των πολυάριθμων ελληνοβακτριανών και ινδοελληνικών νομισμάτων πιστοποιείται ισχυρότατη παρουσία του ελληνικού στοιχείου κ΄ ευρύτατη διάδοση της γλώσσας.

Βιβλιογραφία: «*Καβάφης, Κ.Π., Άπαντα τα Δημοσιευμένα Ποιήματα*», 2002. (Αποσπάσματα από σχόλια των: Ρένου, Ήρκου και Στάντη Αποστολίδη). Έτος γραφής του ποιήματος: 1916.

Οι υπογραμμίσεις στο ποίημα και στο κείμενο των σχολίων έχουν γίνει από τον επιμεληθέντα του κειμένου, Α. Αρναούτη.

Σπύρος Γιοκαρίνης

Η διαμαρτυρία του Ιωάννου Κουμούτση ενός απλού δασκάλου στη Σάμο στα τέλη του 19ου αιώνα

Το θέμα που θα εξετάσουμε είναι η αίτηση ενός δασκάλου, του Ιωάννου Κουμούτση κατοίκου Μαραθοκάμπου και διδασκάλου Νεοχωρίου, προς τη Γενική Συνέλευση των Σαμίων κατά το 1895. Πιο συγκεκριμένα, ο δάσκαλος ζητά από τη Γενική Συνέλευση αύξηση της μισθοδοσίας του, διότι, όπως ισχυρίζεται «η μηνιαία μισθοδοσία μου εκ γροσίων 200 είναι ευτελεστάτη και ανεπαρκεστάτη».

Ο εν λόγω δάσκαλος πρέπει να είναι μεσήλικας, διότι όπως λέει και στην αίτησή του είναι πια «ηλικίας συντετελεσμένης», είναι οικογενειάρχης με 5μελή οικογένεια (σύζυγος και τρία παιδιά (;) και διαμένει στο Μαραθόκαμπο. Στην αίτησή του μιλάει για τα «ενοίκια της πενίας». Αυτό μπορεί να σημαίνει δυο πράγματα.

1) Ότι μένει στο Μαραθόκαμπο, όχι σε σπίτι δικό του αλλά σε ενοίκιο και ότι καθημερινά πηγαίνει στο Νεοχώρι και διδάσκει (απόσταση Μαραθ.-Νεοχώρι περίπου 10 χιλ. από μονοπάτι).

2) Ότι έχει δικό του σπίτι στο Μαραθόκαμπο, αλλά έχει νοικιάσει και ένα στο Νεοχώρι και μένει εκεί, μόνο δε τα Σαββατοκύριακα πηγαίνει στην οικογένειά του.

Νομίζω ότι η δεύτερη εκδοχή είναι πιο πιθανή, αν σκεφτεί κανείς την απόσταση Μαραθοκάμπου-Νεοχωρίου, τα μεταφορικά μέσα και τους δρόμους της εποχής εκείνης και τις καιρικές συνθήκες. Άλλωστε μιλάει και για «αγώγια». Ίσως να εννοεί τη μεταφορά του με ζώο απ' το ένα χωριό στο άλλο 4-5 φορές το μήνα. Γιατί αν αυτό γινόταν καθημερινά, δεν θα του έφταναν τα 200 γρόσια που έπαιρνε το μήνα, τη στιγμή που ο αγωγιάτης ήθελε 5-6 γρόσια αγώγι την ώρα.

Ο δάσκαλός μας είναι και ευσεβής χριστιανός. Στην αίτησή του αναφέρει ότι ο μισθός του δεν φτάνει, εκτός των άλλων, και για «την εκκλησίαν». Θα ήταν λιγάκι απίθανο να πιστέψουμε ότι δυσκολεύεται να δώσει «ένα παρά» για να ανάψει κερί ή να ρίξει άλλο «ένα παρά» στο δίσκο της εκκλησίας. Μάλλον θα εννοεί ότι με το μισθό που παίρνει δεν μπορεί να κάνει καινούρια ρούχα για να εμφανιστεί αξιοπρεπής και σύμφωνα με τη θέση που έχει και όχι «ράκη ενδεδυμένος» όπως λέει. Γιατί, ας μη ξεχνάμε κι εμείς, ότι οι γονείς μας, όταν ήμασταν μικροί, μας έβαζαν «τα καλά μας» για να πάμε την Κυριακή ή μια καλή μέρα στην εκκλησία. Φαίνεται λοιπόν ότι ο δάσκαλος δεν θα είχε, ίσως, παρά ένα κουστούμι – συνήθως μαύρο ή με ρίγες – που θα φορούσε και τις καθημερινές και τις σκόλες, και το οποίο θα βρισκόταν σε άθλια κατάσταση. Και ας θυμηθούμε τις γκραβούρες της εποχής που παρουσιάζουν το δάσκαλο με μαύρο κουστούμι, αυστηρό στην όψη, να στέκεται ευθυτενής με μια ρίζα στο χέρι.

Στη συνέχεια θα μας απασχολήσει η λέξη «καφενειακά». Σήμερα το κάθε σπίτι έχει το ράδιο, ή την τηλεόρασή του και πληροφορείται το τι συμβαίνει στον κόσμο. Την εποχή όμως του δασκάλου μας, το καφενείο ήταν το κέντρο επικοινωνίας μεταξύ των κατοίκων. Το βράδυ, μετά τη δουλειά, όλος σχεδόν ο ανδρικός πληθυσμός του χωριού σύχναζε στο καφενείο – στον καφενέ όπως τον έλεγαν – για να μάθει τα νέα του χωριού, του νησιού ή και τα διεθνή νέα από κάποιον ή κάποιους που έτυχε να κατέβουν στην πρωτεύουσα. Εκεί συζητούσαν για τις δουλειές τους, για την καλλιέργεια των κτημάτων τους, για το πώς πήγε η σοδειά και γενικά για ό,τι τους αφορούσε.

Στο καφενείο όμως έπρεπε να πιεις και ένα ποτό «για να πληρώσεις την καρέκλα», όπως έλεγαν. Το πιο συνηθισμένο και το πιο φτηνό ποτό ήταν ο καφές, πολλές φορές όμως έπιναν και ρετσίνα, ούζο ή σούμα που, με το μεζέ που πρόσφερε ο καφετζής, ήταν ακριβότερα.

Τα έξοδα αυτά είναι τα «καφενειακά» που λέει στην αίτησή του ο δάσκαλος. Και εάν υποθέσουμε ότι αυτός έμενε στο Νεοχώρι μακριά από την οικογένειά του, τότε οπωσδήποτε κάθε βράδυ θα πήγαινε στο καφενείο για να περάσει την ώρα του. Και ίσως με τη λέξη «καφενειακά» να εννοεί και το φαγητό που θα έτρωσε εκεί μεσημέρι-βράδυ, γιατί φυσικά εστιατόριο –μαγειρειό το λέγανε τότε – δεν θα υπήρχε στο Νεοχώρι.

Θα ήταν παράλειψη για το δάσκαλο εάν δεν ανέφερε ότι από το μισθό που παίρνει αγοράζει και βιβλία. Τα βιβλία του σχολείου τότε θα αγόραζαν και οι μαθητές και ασφαλώς και ο δάσκαλος, ο οποίος βέβαια δεν θα αρκούνταν μόνο σ' αυτά, αλλά θα έπρεπε να αγοράσει και άλλα βοηθήματα.

Όπως γράφει ο Π. Διακογιάννης (Η παιδεία στη Σάμο, σελ. 109) «στην εφημερίδα Σάμος του 1890 φύλλο 1397 αναγράφεται αγγελία ότι ως αναγνωστικό βιβλίο σύμφωνα με το πρόγραμμα του επόπτου των Δημοτικών Σχολείων εισάγεται το ιερόν Ευαγγέλιον (ασφαλώς μεταφρασμένο) και ότι πωλείται στο κατάστημα Μ. Τσερέπα».

Οπωσδήποτε λοιπόν θα αγόραζε βιβλία ο δάσκαλός μας. Και το βράδυ, κάτω από το ισχνό φως ενός λυχναριού ή μιας λάμπας πετρελαίου – γιατί αναφέρει στην αίτησή του και για την αγορά πετρελαίου – θα τα διάβαζε για να «διδάξη μετά νοημοσύνης και χάριτος τους νέους...».

Αναφερθήκαμε σε γενικές γραμμές στη ζωή ενός απλού δασκάλου του τέλους του 19ου αιώνα στη Σάμο και καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι ο άνθρωπος αυτός ζει την απλή, ήρεμη, αλλά και φτωχική ζωή των κατοίκων της εποχής εκείνης. Μακριά απ' τις κοινωνικές, πολιτικές και πολιτιστικές εξελίξεις της εποχής του, βρίσκεται κοντύτερα στους ανθρώπους της υπαίθρου με τους οποίους καθημερινά ζει και τους οποίους συναναστρέφεται, παρά στους «πρωτευουσιάνους».

Σε κάτι βέβαια διαφέρει απ' τους άλλους κατοίκους του χωριού, στο ότι μέσα στα άλλα έξοδα χρειάζεται χρήματα και για «βιβλία». Και σε κάτι άλλο αυτός μόνος μέσα σ' όλο το μικρό χωριό καταλαβαίνει χωρίς φυσικά να το διατυμπανίζει ότι είναι διαφορετικός απ' τους άλλους, ότι είναι ανώτερός τους, γιατί μόνο αυτός «... έργον έχει την διαπαιδαγώγησιν της παιδικής ηλικίας...», μόνο αυτός «... εις μυρίους υποβάλλεται κόπους οδηγών από βαθμιδος εις βαθμίδα το αμόρφωτον και ανανάπτυκτον πνεύμα των παίδων...» και τέλος γιατί «... μόνον αυτού ο βίος δαπανάται εν ευγενεί αγώνι του διδάξαι, μορφώσαι, ηθικοποιήσαι και ματαδούναι ωριμότητα πνεύματος εις τους διαδόχους αυτού εντω κόσμω, καθιστάμενος αίτιος προόδου του καθόλου εν τω κόσμω πολιτισμού και του έθνους...».

Επισημαίνουμε τέλος ότι η αίτησή του αυτή απερρίφθη από τη Γενική Συνέλευση των Σαμίων.

Ιστορικό Αρχείο Σάμου, Αρχείο Γενικών Συνελεύσεων, φάκ. 1895, έγγρ. 46.

Εν Νεοχωρίω Σάμου. Τη 29η Οκτωβρίου 1895.

Αίτησις Ιωάννου Α. Κουμούτση, κατοίκου Μαραθοκάμπου και διδασκάλου Νεοχωρίου, περί αυξήσεως μισθοδοσίας.

Ελήφθη τη 4 Νοεμβρίου 1895, αριθμ. πρωτοκ. 120 απερρίφθη.

Προς την υπερέντιμον γενικήν των Σαμίων Συνέλευσιν.

Υπερέντιμος Συνέλευσις!

Καίτοι λίαν φλογερώς και εκθύμως υποστηριζούσης της Α. Υψ. του σεβαστού ημών Ηγεμόνος το περί αυξήσεως των μισθοδοσιών των υπαλλήλων ζήτημα και υπισχνουμένης να αναπτύξη αυτό κατά πλάτος εν τη μετά της επιτροπείας Υμών συντάξει του προϋπολογισμού,

ουχ ήττον όμως έχων καγώ υπόψη τας δημώδεις παροιμίας, ότι «αν δεν κλαύση το παιδί, η μάνα του βυζί δεν του δίδει και όποιος δεν μιλεί τον εχώνουν», ότιόσοι δεν ζητούν αύξησιν της μισθοδοσίας των ή ευχαριστούνται με την ωρισμένην εις αυτούς ή καλώς γνωρίζουσιν ότι η εργασία των δεν αξίζει περισσότερα και διά τούτο σιωπώσι και ότι επί τέλους η δι' εμέ μηνιαία

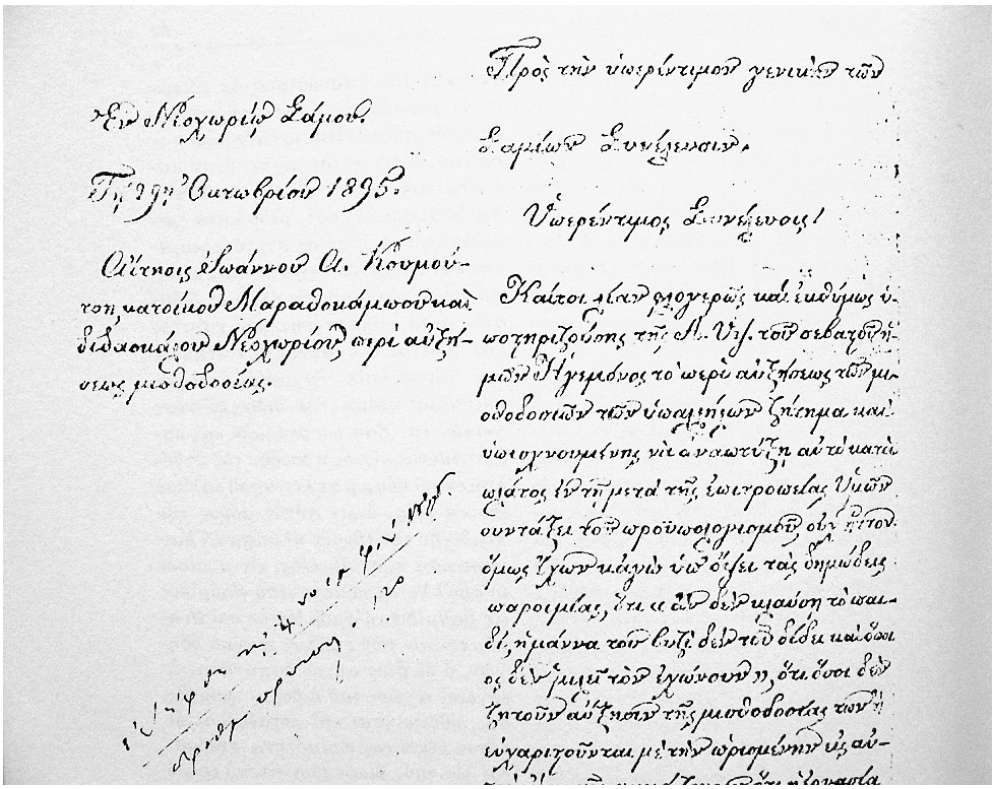

μισθοδοσία εκ γροσίων 200 μοι είναι ευτελεστάτη και ανεπαρκεστάτη, τολμώ παρακαλέσαι την υπερέντιμον Υμών Συνέλευσιν, όπως αναλόγως των κόπων και μόχθων του διδασκαλικού έργου μου γείνη η προσήκουσα τη ειρημένη μισθοδοσία μου επαύξισις, ποιών συγχρόνως και τας αφ' ων στηρίζω αυτήν λογικάς παρατηρήσεις μου , αίτινες εισιν αι ακόλουθοι:

α) ότι με τόσον ευτελή μισθόν δεν δύναμαι ούτε την υπόληψιν ούτε τον σεβασμόν ούτε την αγάπην της κοινωνίας εν μέσω της οποίας ζω, να προσκελκύσω, διότι άλλον τόσον λαμβάνει και εις χωροφύλαξ, ο οποίος ούτε εσπούδασεν ούτε ησκήθη ούτε εδίδαξεν ούτε εμόρφωσεν ούτε ηθικοποίησεν ούτε πείρα τινα απέκτησε

β) ότι με αυτόν τον μισθόν δε δύναμαι να συντηρήσω και διατηρήσω την αξιοπρέπειάν μου ούτε να εξυψώσω προς εμαυτόν ως μεμορφωμένον πνεύμα τα μη μεμορφωμένα πνεύματα των μαθητών μου, διότι πώς θα διδάξω αυτούς λ. χ. περί της ευλογίας των γραμμάτων και περί της καλαισθησίας, αφ' ου εγώ είμαι πειναλέος και ράκη ενδεδυμένος;

γ) ότι με αυτόν τον μισθόν ως οικογενειάρχης πενταμελούς οικογενείας ούτ καν μετρίως δύναμαι να ζήσω και διά τούτο αναγκάζομαι να τείνω την χείρα δίκην επαίτου και να γίνωμαι εξηυτελισμένος δούλος του ενός και του άλλου, διότι εις ποίαν ανάγκην πέντε ανθρώπων δύνανται να επαρκέσωσιν αυτά τα 200 γρόσια; εις τον σίτον, ή εις το έλαιον; ή τα φαγητά; ή τον σάπωνα; ή το πετρέλαιον; ή τους άνθρακας; ή τα ξύλα; ή την ενδυμασίαν; ή την υποδομήν; ή τα ενοίκια της οικίας; ή την εκκλησίαν; ή την πληρωμήν του ιατρού και των φαρμάκων; ή τα αγώγια; ή την αγοράν βιβλίων; ή τα καφενειακά κλ; και ταύτα εμού ακτήμονος όντος και εις ξένον δήμον διδάσκοντος, και

δ) ότι ο δημοδιδάσκαλος πρέπει να ανταμείβεται περισσότερον παντός άλλου, διότι εκτελών το έργον του μετά φιλοπονίας και ζήλου, αυτός σχεδόν μόνος εν τη λήθη του κόσμου και τη μοναξία αισθάνεται τας ταλαιπωρίας και τους μόχθους, εις ους είνε υποβεβλημένος από της νεότητός του, διότι αυτός μόνος εκ πίστεως προς τον Θεόν και αγάπης προς την πατρίδα παρασκευάζει τας σπουδαιοτάτας κοινωνικάς μεταβολάς απαραιτήτως, γινόμενος σπουδαίων μεταβολών παράγων, διότι αυτός μόνος, όταν μάλιστα είνε ικανός εις το παιδεύειν, παιδαγωγικώς και μεθοδικώς μεμορφωμένος, ηλικίας συντετελεσμένης και ως έργον έχει την διαπαιδαγώγησιν της παιδικής ηλικίας, διδάσκει μετά νοημοσύνης και χάριτος και γίνεται ο σκαπανεύς σωτηρίας και εθνοφιλούς εργασίας, παρασκευάζων ηρέμα την διαδοχήν νέας γενεάς επί βάσεων στερεών και καθιστάμενος αίτιος προόδου του καθόλου εν τω κόσμω πολιτισμού και του έθνους ιδία, διότι αυτός μόνος την παιδικήν του έθνους ηλικίαν να διαμορφώση προτιθέμενος, εις μυρίους υποβάλλεται κόπους από βαθμίδος εις βαθμίδα το αμόρφωτον και ανανάπτυκτον των παίδων πνεύμα οδηγών, ο δε βίος αυτού δαπανάται εν ευγενεί αγώνι του διδάξαι, μορφώσαι, ηθοποιήσαι και μεταδούναι ην ούτος κέκτηται ωριμότητα πνεύματος εις τους διαδόχους αυτού εν τω κόσμω.

Εύελπις δε περί της αποδοχής ταύτης μου, υποφαίνομαι ευσεβάστως.

Ευπειθέστατος
ο διδάσκαλος
Ι. Κουμούτσης

Αποσπάσματα από ένα άρθρο που έχει δημοσιευθεί στον τόμο: Ιστορικό Αρχείο Σάμου-Δήμος Σαμίων, *Τοπική ιστορία και αρχεία. Πρακτικά διημέρου,* Σάμος 1992.

Γιώργος Διολέτης

Ου αντραγάτς (αγροφύλακας)

Όταν είμασταν μκροί στου χουριό, φουβόμαστανι τουν αντραγάτ του Γιουργάκ'. Τα μισμέρια που τιλείουνι του σκουλειό κι πααίναμι στν ιξουχή κι κατακλέβαμι τα φρούτα, είχαμι του νου μας μη μας πάρ' χαμπάρ ου Γιουργάκ'ς. Ήτανι ψ'λός, φόραϊ τ' στουλή τσ' υπηρισίας, μια βούργια στ' μπλάτ' κι ένανι τσιφτέ κριμασμένου

στουν ώμου κι καμπόσις φουρές μια φσικουφήκ' ζουσμέν' στ' μέσ' τ'. Είχι κι μια σφουρίχτρα μι μια αλ'σίδα κι σφούρζι ν' ακούνι ότι έρχιτι.

Ένα μισμέρ λοιπόν κάναμι ουμάδα πιντέξ μαζί κι πήαμι στ' Χατζαννάκ' τ' μιγάλ' κιρασά στου Καρσινό κι μπασλαντίσαμι του φαΐ. Φτούσαμι κι τα κουκούτσα, σπάζαμι τσ' φούντις π' δε φτάναμι, πιρπαίζαμι ου ένας τούν' άλλουνι ότι θα τούνι πάει τρίτ' κι τιτάρτ' άμα χάφτ' κι τα σκλήκια κι ούλα καλά. Γκαρτζαλώσαμι, ανιβήκαμι ξέκλουνα. Η σφουρξά π' ακούστκι ήτανι κουντά, μας κουπήκανι τα γόνατα.

«*Παλιουμπαστάρδ', ούλ' σας κάτ' ένας-ένας»,* ακούστκη η φουνή τ' Γιουργάκ'. «*Ποιοίν' είστι βρε σείς; Κάτ' αμέσους»!!!* Μεσ' τ' ντρουμάρα μας καταλάβαμι ότι μέσ' στα κλουνάρια δε μας γνώρζι. Κι αναθαρρήσαμι κι μι μια ματιά συνουηθήκαμι, σαλτέρν' ένας απού δω, κάν' ου Γιουργάκ'ς να τουνι πιάσ', πδάει ου άλλους απού κει, ου άλλους απ' τν' άλλ', λακίσαμι ούλ', δεν έπιασι κανέναν. Αλλά μας γνώρσι. Τν άλλ' μέρα πααίναμι πιρίπατου κι πιράσαμι απ' του σπίτ' τ' στν' άκρ' τ' χουριού κι δε μας όφτανι να μη μλίσουμι, τ' φουνάξαμι κιόλας.

«Γεια σ' θείου Γιουργάκ». Κι σκώθκι, πήρι του τσιφτέ, μας αξάμουσι κι είπι: «*Τν άλλ' βουλά θα σας κάμου του κόλου σας ψίνα μι τ' αλάτ', κιρατάδις, παλιουμπαστάρδ». «Δεν ειμάστανι μείς, θείου». «Σκασμός,κατσαπλιάδις». !!!*

Άλλ' μια φουρά πήαμι στ στέρνα τ' Λιφτιράκ' να πιάσουμι βαθρακούλις. Πήαμι απού μακριά ουλόκληρ' βόλτα μη μας πάρ' χαμπάρ. Ξυγδυμνουθήκαμι κι αρχίσαμι να τσαλαφτούμι, κόψαμι σαπνόχουρτα κι κάναμι σαπνάδις κι πούνι η βαθρακούλα, κι νάτην' αβδά χώθκη, κι να βουτιές, θόλουσι ου τόπους, ανικατώθκι η λάσπ', μι τα πουλλά ξικντίσαμι του παλούκ' τς στέρνας κι του νιρό άρχισι να χύνιτι κι άμα χάμπλουσι η στέρνα, τότι σνικάσαμι ότι του νιρό χάντανι κι ου κήπους απ' κάτ' ήτανι πλύμα. Είχανι πλυμάρ' οι πιζούλις, αρχίσαμι τς φουνές, «βάλ' του παλούκ'», ου ένας, «ρίξη χούμα» ου άλλους, ούτι π' πήραμι χαμπάρ του Γιουργάκ'. Ήτανι απ' πάν' απ' τ' πιζούλα μι τα χέρια τ' στ' μέσ' κι δε μίλαϊ. Τα ρούχα μας στα πουδάρια τ'. Ποιος να πάει να τα πάρ;

«*Παλιουμπαστάρδ, δω θα παπουδιάστι. Μουρνταρέψατι του τόπου».* Του ματσκίδ' του βράδ' στου σπίτ' ακόμα του θμάμι. Αυτός λοιπόν ήτανι ου Γιουργάκ'ς ου αντραγάτ'ς, φόβους κι τρόμους για τσ' κλιφτουκουτάδις, για τσ' τσουπαναραίοι κι για τσ' ζημιάρδις. Πιο παλιά είχανι κι τν εξουσία να δικάζνει επί τόπου τσ' κλιψές οι αντραγάτις, γι' αυτό πάντα υπήρχ' ου φόβους π' φύλαει τα έρμα.

Τώρα πια δεν υπάρχ' αγρουφυλακή κι για τ' αυτό έχουμι κι τέτοιου ριμπλιό. Τώρα για φουνάζ'ς, για τσ' του λες, για αγριέβ'ς, κείν' του χαβά τς. Του μόνο π' μπουρείς τώρα είνι να μπήξ'ς στν είσουδου τ' χουραφιού σ' δυό τρία φρέσκα κλουνάρια από κάποια δέντρα που τα λένι κι αντραγάτ'δις, που πάει να πει ότι δε πρέπ' να μπούνι ζουντανά στου χουράφ.

Δραγάτης και δραγατεύω**:** δηλαδή προσέχω τις κλοπές στους αγρούς, όπως και δραγασούρα η υπερυψωμένη σκοπιά για παρακολούθηση.

Έλσα Χίου

Σπονδή στους νεκρούς των κυμάτων

Ο τόπος μας αιώνες τώρα στέλνει τους ανθρώπους του στη θάλασσα. Κι ως τις μέρες μας οι θαλασσινοί που απόμειναν, κρατούν τις μνήμες των περασμένων ως τη μεγαλύτερη πολιτισμική αξία, της νησιωτικής μας αυτογνωσίας. Υπάρχει ένας έντονος πυκνός ψυχισμός στον κόσμο των θαλασσινών γεμάτος με θύμισες της περασμένης ζωής. Στις αφηγήσεις τους η μνήμη ανακαλεί την αέναη και κατανυκτική ακολουθία του Αιγαίου πελάγους, γεμάτη περιπέτειες και θρήνους για τους αδικοπνιγμένους, για τους θαλασσοδαρμένους, για τους στερημένους τις χαρές της μικρής πατρίδας, της οικογένειας, των αγαπημένων προσώπων της μικρής κοινότητας. Η θάλασσα είναι η ίδια, ξενιτιά και αρμυρό δάκρυ.

Με τέτοιες σκέψεις άρχισε η ομιλία στο ετήσιο μνημόσυνο των αφανών ναυτικών μας. Η ποίηση, οι προφορικές μαρτυρίες των ανθρώπων του Γιαλού, τα τραγούδια της θάλασσας και οι απόηχοι της ξενιτιάς άγγιξαν τη μνήμη και την ιστορία του μικρού μας τόπου. Ο Σύλλογος των Απανταχού Μαραθοκαμπιτών, οργάνωσε μια ιδιαίτερη υπαίθρια εκδήλωση απέναντι απ' τα άλμπουρα και τα σπαθόπλωρα τρεχαντήρια που μας απόμειναν. Ο νεαρός παπα-Δημήτρης, ιερέας του Αγίου Νικολάου και ο παπα-Χρήστος απ' τον Άγιο Αντώνιο με τις βυζαντινές και καλλίφωνες ψαλμωδίες τους έστειλαν στα βάθη των ωκεανών το μήνυμα της νεκρανάστασης στις ενάλιες ψυχές των ναυαγίων. Την παράσταση έκλεψαν τα παιδιά της χορωδίας του κατηχητικού σχολείου του Αγίου Αντωνίου, που με τη δασκάλα τους, την πρεσβυτέρα Μαρία Παξινού, απέδωσαν τραγούδια της θάλασσας με τη ζωντάνια της ρυθμικής κίνησης που μιμείται τα κύματα, τα σκαμπανευάσματα των καϊκιών και τα σινιάλα των μαντηλιών απ' τα μουράγια. Με φόντο τον ήρεμο κολπίσκο του Γιαλού στη λευκή επιφάνεια των προβολών, ταξίδευαν μ' ολάνοιχτα πανιά παλιά ιστιοφόρα του τόπου μας και του Αιγαίου, με ονόματα Αγίων, ονόματα της Παναγιάς, κι ονόματα άλλα παρμένα απ' τη φύση, απ' την ποίηση κ' απ' τα γενεαλογικά δέντρα των καραβοκύρηδων.

Κι όταν ο παπα-Χρήστος μίλησε για την προσφορά του κατηχητικού της ενορίας του στην πνευματική αφύπνιση και ποιοτική ψυχαγωγία των παιδιών, το ακροατήριο χειροκρότησε θερμά, βλέποντας κι ακούγοντας, ότι το κατηχητικό των ημερών μας δεν είναι μια στενή δογματική και κανονιστική διδασκαλία με τις παράλογες απαγορεύσεις και τους μεταφυσικούς φόβους και τρόμους, αλλά είναι ένα χαρούμενο σχολείο αγάπης και χαράς, όπως αγάπη και χαρά είναι ο ίδιος ο Χριστός, όπως αγάπη και χαρά είναι οι πολιτισμικές αξίες των εθίμων, των γιορτών, το κληρονομημένο μουσικό βυζαντινό μέλος, το δημοτικό τραγούδι, ο παραδοσιακός χορός και η ζωή μέσα στην καταδική μας κουλτούρα, στον καταδικό μας ετήσιο κύκλο, που έχει χωριστεί σε γιορτές και σκόλες, με πανηγύρια διάσπαρτων αγίων σε βουνά, ακρογιαλιές, δάση, σπήλαια και παμπάλαια βυζαντινά μοναστήρια, με τα αρχαία χειρόγραφα και την εκστασιακή εικονογραφία των εξαϋλωμένων αγίων ψυχών.

Συγχαρητήρια θερμά στο σύλλογο, στους ιερείς, στα παιδιά της χορωδίας, στη μικρή Μαργαρίτα και τη φίλη της που έριξαν σαν αρχαίες κόρες, σπονδή και ιερή προσφορά στους νεκρούς των κυμάτων, ολάνθιστο στεφάνι . Κι ακόμα σε όλους όσους συνέβαλαν σ' αυτή τη σεμνή και καρδιακή εκδήλωση.